תלמוד ירושלמי · מפרשים · שערי תורת ארץ ישראל · סדר נשים

שערי תורת ארץ ישראל על תלמוד ירושלמי נזיר

רבי זאב וולף רבינוביץ'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שערי תורת ארץ ישראל על תלמוד ירושלמי נזיר

רבי זאב וולף רבינוביץ'

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שערי-תורת-ארץ-ישראל-על-תלמוד-ירושלמי-נזיר/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה ג 5
הלכה ד 6
הלכה ה 6
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ב 7
הלכה ו 8
הלכה ט 8
הלכה י 8
פרק ג 9
הלכה ב 9
הלכה ה 10
הלכה ז 11
פרק ד 11
הלכה א 11
הלכה ג 11
הלכה ד 12
הלכה ה 12
הלכה ו 12
פרק ה 13
הלכה א 13
הלכה ב 14
הלכה ג 14
הלכה ד 14
פרק ו 15
הלכה א 15
הלכה ב 16
הלכה ג 17
הלכה ה 18
הלכה ו 18
הלכה ז 18
הלכה ט 19
הלכה י 19
הלכה יא 19
פרק ז 20
הלכה א 20
הלכה ב 21
הלכה ג 22
הלכה ד 23
פרק ח 24
הלכה א 24
הלכה ב 26
פרק ט 26
הלכה א 26
הלכה ב 27
הלכה ג 28
הלכה ה 29
הלכה ו 29

פרק א

הלכה א

אם במתכוין ליזור אפי' אמר שאזכיר פת כו'. — צ"ל: אפי' אמר כשאזכיר פת כו'.

כך אם היה קורא בתורה והזכיר נזיר נזיק. — צ"ל: והזכיר נזיר נזיר.

[השלמות: **אמר לו שמור ושמעת**. —כעין זה להלן פ"ב ה"ד [נ"ב רע"א].]

שמעון בר בא בשם ר' יוחנן כשראה נזירין עוברין ואמר נווה מהו כו'. — צ"ל: כשראה נזירין עוברין ואמר אהא נווה לא אמר נווה (פי' אלא "אהא" בלבד ונשמט מן "ואמר" עד "אמר") מהו זה מלעיג עליהן כו'.

מה אנן קיימין אם בשאמר נווה הדא הוא קדמייתא כו'. — צ"ל: אם בשראה נזירין עוברין לפניו הדא היא קדמייתא אם בתפוס בשערו והתנינן הריני כזה ומר ריב"ח בתפוס בשערו והוא אמר הריני כזה (פי' וה"נ הוא צ"ל "אהא נווה כזה") אלא כי נן קיימין באומר אהא נווה כזה: נזיק נזיח פזיח ולמה לא תנינן פזיק א"ר יוחנן כו'.

א"ר נראין דברים במקומות אחרים אבל במקום שקוראין לנזיר נזיק כו'. — צ"ל: נראין דברים (פי' הא דאמרינן לעיל דאומר פזיק אינו נזיר) במקומות אחרים אבל במקום שקורין לנזיר פזיק כך אנו אומרים נזיר פסיליס אינו נזיר (פי' בתמיה דודאי נזיר הוא).

הריני מסלסל ומכלכל כאומר לא אסלסל כו'. — צ"ל: הריני לא מסלסל ולא מכלכל כאומר לא אסלסל ולא אכלכל פחות משלשים אלא שלשים כו' יותר על שלשים אלא שלשים. הרי עלי ציפורין ר' מאיר כו' (ומה שבינתיים כפול ומיותר).

דרבנין נעשה כמתנדב ציפורין לבה"ב מ"ט דר"מ נעשה כו'. — צ"ל: מ"ט דרבנין (פי' על דעת רשב"ל דלר' יוחנן טעמן משום דסברי כב"ה דלעיל דכינויי כינויין מותרין) נעשה כמתנדב ציפורין לבה"ב מ"ט דר"מ מאחר שנזיר טמא מביא עוף ה"ז נזיר מה נפיק מביניהון (פי' בין ר' יוחנן ורשב"ל) אמר הרי עלי אשם על דעתיה דרשב"ל על דעתיה דר"מ מאחר שנזיר טמא מביא אשם ה"ז נזיר על דעתון דרבנין מאחר שאין מתנדבין אשם לבה"ב ה"ז נזיר על דעתיה דר' יחנן בין לר"מ בין לרבנין אינו נזיר.

הלכה ב

אם אמר בכולן נזיר כר' יהודה עד שיזכיר ווים כו'. — צ"ל: אם אמר בכולן (פי' הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגים ומן התגלחת ומן הטומאה) נזיר כמניין כולן (פי' ארבע נזירות) כר' יהודה עד שיזכיר ווים (פי' שבאופן זה על כל אחד ואחד אמר "הריני נזיר" אבל אם אמר בלי ווים אין הנזירות חלה אלא על החרצנים בלבד) ברם כר"מ אפי' לא הזכיר ווים (פי' חייב כמניין כולן).

האומר הריני מיץ של ערלה לא אמר כלום כו'. —צ"ל: האומר הריני נזיר מיין של ערלה לא אמר כלום (כן העתיק רמב"ן במלחמות סופ"ג דשבועות ובחידושים המיוחסים לריטב"א על הלכות נדרים לרמב"ן פ"ב) חברייא אמרין מחלוקת ר"ש ורבנין דתנינן כו'.

וכאן בכולל אנן קיימין א"ר יודן כאן בנדרים כו'. — צ"ל: וכאן בפורט אנן קיימין (פי' שמפרש שיהא נזיר מיין של ערלה ובפורט כגון שאמר שבועה שלא אוכל נבלות וטרפות כו' ואכלן אפי' רבנן מודין שפטור מן השבועה ולכך אתייא דריב"ח אפי' כרבנן) ולמה האיש הזה נודר (פי' מאחר שאינו נעשה נזיר למה הזיר עצמו מיין של ערלה) אינו אלא כמזרז עצמו על האיסורין (כל זה איתא לפנינו למטה ושייך כאן) א"ר יודן כאן בנדרים כאן בשבועות (פי' ר' יודן חולק על ריב"ח וסובר להפך דאפי' לר"ש אם אמר "הריני נזיר מיין של ערלה" ה"ז נזיר משום דנזירות נדר הוא וחל על האיסורין כן פירש בחדושין המיוחסים לריטב"א שם).

מן הכא הכביד שערו רבי דמר ר' ירמיה כו'. — צ"ל: מאן תנא הכביד שערו (פי' דשיעור כובד שעד הוא י"ב חדש) דבי דמר ר' ירמיה כו'.

אר"ז בסתם חלוקין מה נן קיימין אם באומר מלא שערי כו'. — צ"ל: אם באומר מלא ראשי כל עמא מודיי שמגלח אחת לי"ב חדש אם באומר כמניין שערות ראשי כל עמא מודיי שמגלח אחת לשלשים יום אלא כי נן קיימין באומר כשער רבי אומר כאומר מלא ראשי ורבנין אמרין כאומר כמניין שערות ראשי ועוד מן הדא כו' (ומה שבינתיים מיותר ושייך למעלה כ"ש שם).

והא אמר שהוא מגלח אחד לי"ב חדש מנה ששה חדשים כו'. — צ"ל: הא רבי אמר שהוא מגלח אחת לי"ב חדש כו'.

מתניתא דר' יודה דתני בשם ר' יודה נזיר שמשון כו'. — צ"ל: מתניתא דלא כר' יודה דתני כו'.

כפי נזרו את שנזירותו חלה מפיו עליו. — צ"ל: מ"ט כפי נדרו (שכ"ה בבמדבר ו' כ"א, ומצאתי במ"ע הצפירה שנת תרמ"ד גליון ה' שבס"ת כ"י נמצא הנוסח "כפי נזרו").

הלכה ג

ימים שהותרו שהתירן משה כו'. — צ"ל: ימים שהותרו שהתרו משה ובית דינו כו' (פי' שהתרה משה לישראל ואמר להם "לא יום אחד תאכלון וגו' עד חדש ימים", במדבר י"א י"ט-כ').

הלכה ד

לפנינו הנוסח "**הריני נזיר מלא הבית**", אבל בערוך שם העתיק "הריני נזיר מלא חבית" ולדעתי היא הנוסחא הנכונה.

ואח"כ אגוזים ואח"כ פונדקרין. — בערוך ערך פונדק ב' העתיק בשם הירושלמי "פונדקין" והוא מין לוזין וכעין זה יש בגיטין פ"ז ה"ד "פונדקאות" ע"ש.

הלכה ה

ר' מנא בעי למה לי כשמעון הצדיק אפי' כר"ש כו'. — ע' נדרים פ"א ה"א (עמ' 400) מה שתקנתי בענין זה.

פרק ב

הלכה א

מה נפיק מביניהון אמר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה כו'. — צ"ל: הריני כלוי מן הגרוגרות ומן הדבילה (פי' דבאומר "הריני כלוי מן האשכול" ה"ז נזיר כמבואר למטה) ע"ד דר' יוחנן אינו נזיר ע"ד דרשב"ל נזיר.

תדע לך שהוא כן דתנינן אמר אמרה פרה זו כלום אמר אמרה. — צ"ל: כלום אמרה (ומלת "אמר" כפולה ומיותרת וליתא למטה ריש הלכה ב' וע' מ"ש שם).

אמר לככר כלוי אני ממנו כו' הריני נזיר ממנו הרי הוא נזיר. — פי' לר' יוחנן על דעת ב"ש לעיל.

אמר לקדשי בה"ב הרי זו תחת זו חליפי זו נתפשה בדמים. — צ"ל: ה"ז תחת זו חליפי זו מחוללת על זו נתפשה בדמים.

קדשי בה"ב שקדם הקדישן את מומן כו'. — צ"ל: קדשי המזבח (כגירסת ק"ע ופ"מ) שקדם הקדישן את מומן ה"ז תחת זו בא להקריב תמימה (פי' אותה בהמה שהחליפה תחת הקדש המזבח בא להקריבה לשם תמורה) אומרים לו לדמים קדשה (פי' שאינה תמורה אלא שנתחללה על הראשונה ואם אין זו יפה כל כך כמו הראשונה צריך להשלים דמים כדתנן בתמורה כ"ו ב') בא לוכל בעל מום (פי' אחר שהשלים הדמים בא לאכול את הראשונה במומה מאחר שכבר נתחללה על השנייה התמימה) אומרים לו לתמורה קדשה (פי' שהשנייה היא תמורה לראשונה וכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש עד שיחזור ויפדה את הראשונה).

אמר לאדם עילוייו עלי סידורו עלי שומו עלי ערכו עלי נותן את ערכו דמיו עלי נותן את דמיו אהן שום כו'. — צ"ל: דמיו עלי נותן את דמיו אמר לכלי ערכו עלי פטור עילוייו עלי סידורו עלי שומו עלי דמו עלי נותן את דמיו (ונשמט מן "דמיו" עד "דמיו") אהן שום כו'.
ב"ש אומרים נדור ונזיר כו'. — צ"ל: ב"ש אומרים נדור ואינו נזיר (פי' באו לבאר כאן דברי ר' יהודה דאף כשאמרו ב"ש לא אמרו אלא באומר הרי הוא עלי קרבן וע' בבלי ט' ב' שהוא כר' נתן שם בלשון שני) כו'.

הלכה ב

ראה גוי עובר אמר ראו מה אמר הגוי הזה ה"ז נזיר הוה דמר כו'. — צ"ל: ראו מה אמר הגוי הזה הריני נזיר (פי' שהגוי אמר הריני נזיר) ה"ז נזיר והוא דמר (פי' שאמת היה מה שאמר הישראל דהיינו שהגוי אמר "הריני נזיר") מאחר שאין גוים נוזרין ה"ז נזיר (פי' דאין אדם מוציא דבריו לבטלה לב"ש ומאחר שאין נזירות לגוים למה אמר ישראל זה מה שדיבר הגוי לפיכך הרי ישראל זה נזיר) לא אמר (פי' שאם כיזב זה שהגוי לא הוציא נזירות מפיו מהו שיהא נזירות זו חלה על ישראל זה לב"ש) נישמעינה מן הדא אמר אמרה פרה זו כו' (לפי שיטת הירושלמי ביאור משנה זו כפשוטה שאמר אחד שפרה זו אמרה הריני נזירה אם עומדת אני ממקום שאני רובצת, ואין זה אלא דברי הבאי ששם איש זה בפי הפרה ומ"מ מאחר שזה הוציא לשון נזירות מפיו סברי ב"ש שהוא נזיר) מאחר שישראל נוזרין (פי' וזה הוציא נזירות בשמו של אחר לשקר) ה"ז נזיר והוא דמר (פי' ואם אמת היה מה שאמר בשם האחר) אפי' כן נזיר (פי' מכל מקום זה נזיר לב"ש) או אינו אלא כשונה דבריו (פי' שאינו אלא סיפור בעלמא מה שאמר זה העובר) כך אני אומר היה קורא בתורה והזכיר נזיר נזיר (פי' בתמיה אלא שזה הקורא אינו נזיר וה"נ אין המספר נזיר).
עד שתעמוד הפרה עד שתפתח הדלת נישמעינה מן הדא בש"א כולן נזירין ובה"א כו'. — צ"ל: בש"א כולן נזירין הדא אמרה אפי' לא עמדה פרה אפי' לא נפתח הדלת (פי' מדאמרי ב"ש כולן נזירין אף אלו שלא נתקיים תנאן מה שהתנו לנזירותן מאחר שהוציאו לשון נזירות מפיהן ש"מ דאפי' לא עמדה הפרה ולא נפתחה הדלת ה"ז נזיר מפני שהוציא נזירות מפיו. ומה דאיתא בירושלמי לפנינו בינתיים מיותר ונשתרבב מלקמן סופ"ה וע' מ"ש שם).
בש"א נדור ונזור כו'. — צ"ל: בש"א נדור ואינו נזור (פי' לדעת ר' יהודה במשנתנו) ובה"א אינו נדור ואינו נזור (וכעין זה כתבתי לעיל סוף ה"א).

הלכה ו

בסתם חלוקין מה מקיימין אם באומר כל חצי ראש. — צ"ל: מה אנן קיימין אם באומר חצי ראש.

הלכה ט

א"ר זעירא קומי ר' מנא ולא מתניתא היא. — צ"ל: א"ר עזרא קומי ר' מנא (ע' מ"ש בשביעית פ"ה ה"ט, עמ' 68).

אלא אמר הריני נזיר מכבר ונזיר לאחר כ' יום ר' לעזר כו'. — צ"ל: אלא אמר הריני נזיר מכבר ונזיר לאחר כ' יום הדא היא דתנינן הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן התחיל מונה את שלו ואח"כ נולד לו בן משלים את שלו ואח"כ מונה את של בנו (פי' וה"נ משלים נזירות ראשונה ואח"כ מונה את השנייה) ר' לעזר וריב"ח תריהון אמרין השלים נזירות בנו לעולם אין נזירותו חלה עליו עד שיביא קרבן ומגלח כנזיר שנטמא (פי' ונזיר טמא אינו מתחיל למנות נזירות טהרה עד שיביא קרבנותיו לרבי או שמגלח לר' יוסי ב"ר יהודה ע"ל פ"ו ה"ח, ודברי ר' לעזר וריב"ח נאמרו אסיפא דמתניתין באומר הריני נזיר כשיהא לי בן ונזיר והתחיל מונה את שלו ונולד לו בן והניח את שלו והתחיל למנות את של בנו משלים את של בנו ויביא קרבנותיו ומגלח ואח"כ חוזר ומונה שלשים יום על שלו שאין גידול שער פחות משלשים יום. ולהוציא מפירוש המיוחס לרש"י בבלי י"ג ב' שלדעתו אינו מגלח על של בנו אלא עד שישלים את שלו ע"ש, ולפי נוסח שלפנינו בירושלמי כאן ר' לעזר וריב"ח אמרו דבריהן אפילו אמתניתין אבל לפי זה דבר פשוט הוא ולא היו צריכין לאומרו).

וכא לא כטמא מת שנזר הוא. — פי' וכמו שטמא מת אינו יכול למנות נזירות טהרה עד שיטהר ה"נ זה שאמר הריני נזיר כשיהא לי בן ונזיר, אינו יכול להשלים את שלו אחר שנולד לו בן עד שישלים את של בנו.

הלכה י

השלים נזירותו ובא להשלים נזירות בנו ניטמא בתוך עשרה כו'. — צ"ל: השלים נזירות בנו ובא להשלים נזירותו נטמא בתוך עשרה ימים הראשונים (פי' ענין זה הוא בנולד ביום תשעים שסותר עשרים והוא צריך למנות לנזירותו שלשים יום) כו' סותר שלשים שמואל (פי' הוא שמואל חבירו של "רב וה"נ בבבלי י"ד ב' נטמא ביום גידול שער כו' וע"ש שהוא מחלוקת רב ושמואל כמו בירושלמי כאן, אבל "רבי שמואל" בשם התאר הוא אמורא אחרון בא"י תלמידו של ר' אבהו ור' זעירא כנודע) אמר אינו סותר אלא שבעה שמעון בר בא כו' (ע' מ"ש בברכות פ"ב ה"ז).

א"ר אבין בר חייה קומי ר' זעירא תיפתר שנולד ביום שאינו ראוי להביא קרבן (פי' ר' אבין אמר דבריו על הא דתנן "לאחר שבעים סותר עד שבעים" שאין זה אלא בשנולד עד יום מאה אבל אם נולד ביום ק"א שכבר השלים נזירותו והיה ראוי להביא קרבן ולגלח אע"פ שעתה אינו יכול לגלח מאחר שכבר חלה עליו נזירות בנו מ"מ אינו סותר כלום ומגלח תגלחת אחת על שתי הנזיריות וכמו שמבאר דבריו) הגע עצמך שנולד בלילה (פי' במוצאי יום מאה בליל ק"א) כו'.

הגע עצמך הרי שנולד בשבת כו' ראוי שבת שהיא שגרמה כו'. — צ"ל: הגע עצמך הרי שנולד בשבת הרי אינו ראוי להביא קרבן ראוי הוא שבת היא שגרמה השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שנולד הבן כו' (ומה שבינתיים כפול ומיותר).

פרק ג

הלכה ב

השלים נזירותו הראשונה ובא להישען על השנייה כו'. — צ"ל: ובא להישאל על השנייה לא מצאו פתח לשנייה עד שמצאו פתח לראשונה עלת לו שנייה הראשונה (פי' שעלתה לו הנזירות שמנה בראשונה והשלימה בעד הנזירות השנייה שנדר) מה נן קיימין כו'.

א"ר לעזר השלים נזירותו לראשונה מכיון שהביא קרבן וגילח כו'. — צ"ל: מכיון שהביא קרבן אחד (כתקון ק"ע) וגילח לא עלה לו שנייה בראשונה ר' יעקב בר אחא כו' כר"ש אפי' לא הביא אלא קרבן אחד תני (תוספתא סופ"ב) מי שנזר ב' נזירות מנה ראשונה ולא הביא קרבנותיו א"ר יודן ודא מסייעא לר' אלעזר (פי' דמשמע שלא הביא שום קרבן אז עולה לו דאי איתא כר' יוחנן ה"ל למיתני "ולא הביא כל קרבנותיו") לא כן ריב"א מפקד לחברייה אין שמעתון מילה מר"א הוון ידעין דר' יוחנן פליג עד שיביא כל קרבנותיו וסברין מימר כרבנין וכא כר"ש אנן קיימין (כל זה איתא לפנינו למטה ושייך כאן, וביאור זה דברייתא אתיא כר"ש אבל לרבנן אפי' הביא קרבן אחד עולה לו עד שיביא כל קרבנותיו וכר' יוחנן) הפריש שתיהן כאחת (פי' שנדר שתי נזירות ומנה ששים יום בבת אחת ואח"כ הביא הקרבנות משתי הנזירות ביחד) אין בידו אלא אחת הפריש זו בפני עצמה וזו בפני עצמה והביא של זו בזו כו' ניחא שנייה ראשונה (פי' מדאמר "לא יצא" סתם משמע שלא יצא אפי' בנזירות אחת תינח שלא יצא בנזירות שנייה דכיון שלאחר שהשלים נזירות ראשונה גילח על קרבנות שאינן מנזירות זו ה"ל כמגלח קודם שהביא קרבנותיו דסותר שלשים כדתנן בפ"ו מ"ג וכשחזר ומנה שלשים יום לנזירות שנייה היא עולה לו לנזירות ראשונה שהרי גילח והביא עליה קרבנות של ראשונה) ר' חיננא בשם

ר' פנחס תיפתר בנזירותו ובנזירות של בנו (פי' הא דהביא של זו בזו ושל זו בזו מיירי בשאמר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר והפריש קרבנות על שתי הנזירות ומנה את שלו וגילח על קרבנות של בנו ואח"כ נולד לו בן ומנה את של בנו וגילח והביא קרבנות שלו אין לו אפי' אחת ואינו יוצא בנזירות שמנה בשביל בנו לנזירות שלו מאחר שמנה השנייה אחד שנולד הבן והוא חייב למנות את של בנו קודם לנזירות שלו כדתנן לעיל פ"ב מ"ט) בדא עלת לו שנייה בראשונה (פי' דאם מיירי בנזירותו ונזירות בנו למה תני ברישא שאם מצאו פתח לראשונה עלת לו מה שמנה בראשונה לנזירות שנייה שנדר דהיינו לנזירות בנו ולמה היא עולה לו הא ראשונה מנה טרם שנולד לו הבן ואז לא היה חייב בנזירות בנו שנולד אח"כ) אריבר"ב לא כן סברנן מימר באומר הריני נזיר ונזיר בדין היה שלא יהא נזיר אלא אחת (וכעין זה בבבלי נדרים י"ז א' דא"ר הונא באומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום אין נזירות חלה על נזירות ע"ש) כו' אלא שאת אומר אין בידו כלום (פי' ובריייתא מיירי בנדר שתי נזירות סתם והא דתני שאם הביא של זו בזו ושל זו בזו לא יצא היינו שלא יצא בשתים אבל הוא יוצא בנזירות אחת דהיינו בראשונה וחוזר ומונה עוד אחת לשנייה).

הלכה ה

ר' יוחנן אמר מתרין על הכל כדי פרישה ופרישה כו'. — צ"ל: מתרין על כל כדי פרישה ופרישה כו' שאם התרו בו משום לא יבא לוקה משום לא יטמא לוקה (פי' ודוקא אם פירש משם לוקה באיזה לאו משתיהן שהתרו בו).

מתניתא פליגא על ר' יוחנן נזיר שהיה שותה יין כו'. — צ"ל: מתניתא פליגא על ר' לעזר נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא אחת (פי' סמך אסיפא דתנן "אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל או"א") פתר לה בשהיה בית הבליעה פנוי (פי' ודומה כפירש וחזר לענין טומאה) מתניתא פליגא על ר' לעזר היה מטמא למת כל היום אינו חייב אלא אחת (פי' ותני בסיפא "א"ל אל תטמא אל תטמא והוא מיטמא חייב על כל או"א") פתר לה כשהוא פורש וחוזר פורש וחוזר מתניתא פליגא על ר' יוחנן כהן שעומד כו' א"ר זעירא בשעומד על קבר אביו שלא יאמר הואיל כו' (פי' והוא אסור להיטמא למת אחד לכתחילה, אבל אם עבר ונטמא למת אחר אינו לוקה מאחר שעדיין הוא עוסק במתו שאינו חייב לפרוש ממנו; אבל אם היה עומד על מת אחר היה לוקה על כל כדי פרישה ופרישה כר' יוחנן וע' בבלי מ"ה ב').

רב אמר יצא מונה לנזירות טהרה (פי' משיצא מבית הקברות אע"פ שעדיין צריך הזאה ג' וז' וטבילה מ"מ מיד הוא מתחיל למנות נזירות טהרה) נכנס בשביעי שלו (פי' חזר ונכנס

בז' לבית הקברות אע"פ שעדיין לא נטהר מטומאתו הראשונה) מביא קרבן טומאה בו ביום (פי' מטומאה חדשה שנטמא ביום ז' ולאו דוקא כשחזר ונטמא ביום ז' מביא קרבן טומאה אלא אפי' אם חזר ונכנס ביום ראשון מאחר שמתחיל למנות טהרה מיד כשיצא, ותפס שביעי לרבותא דר' אליעזר דאפי' אם חזר ונטמא בז' אינו מביא קרבן טומאה כל זמן שלא מנה ב' ימים טהורים) כו'.

מה צריכא ליה בנזיר טמא אבל בנזיר טהור אף ר"א מודי כו'. —צ"ל: מה צריכא ליה בנזיר טמא יפלו אין לו מהיכן להפיל (פי' וכתיב "כי טמא נזרו" והיינו בנזיר טמא וע' בבלי י"ט ב') אבל בנזיר טהור אף ר"א מודה שמעון בר בא (ע' מ"ש בברכות פ"ב ה"ז) בעי כו'.

א"ר זעירא קומי ר' מנא ולא מתניתא היא כו'. — צ"ל: א"ר עזרא קומי ר' מנא (ע' מ"ש בשביעית פ"ה ה"ט, עמ' 68).

הלכה ז

כולל אהן אמר תרתיי ואהן אמר חמש מונה כו'. — ע' מה שביארתי ביבמות פט"ו ה"ה, עמ' 361).

פרק ד

הלכה א

מאן תנא ווים ר' יודה (פי' שאלו אמרו אני אני בלא ווים אינן נזירין לר' יהודה) ברם כר"מ אני אני (פי' דאפי' בלא ווים כולן נזירין וע' מ"ש בגיטין פ"ט ה"ז, עמ' 436).

אחד שאמר הריני נזיר מאה יום ושמע חבירו ואמר ואני מאה יום כו'. — צ"ל: אחד שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני מאה יום וחזר הראשון ואמר ואני נעשה עיקר טפילה אחד שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני בתוך דיבורו כו' הותר הראשון הותרו השני והשלישי הותר השני הותר השלישי.

הלכה ג

אומדין אותו אם יש מלקין אותו כו'. — בשו"ת הגאונים בשם שערי תשובה סימן ט"ו העתיק מנזיר דבני מערבא: אומדין אותו אם יש בו כח מלקין אותו כו' מרדות חובטין אותו עד שיקבל עליו שמונים מלקיות או עד שתצא נפשו.

פשיטא דא מילתא לא היפר לה בעלה של ראשונה ועברה כו'. — צ"ל: לא היפר לה בעלה של ראשונה ועברה על נדרה ואח"כ היפר לה לוקה (פי' שאין הבעל עוקר למפרע אלא מכאן ולהבא כמבואר למטה ה"ד) שנייה מהו שתלקה (פי' בשאמרה השנייה לא

נתכוונתי אלא להיות כמותה ולדעת ר"ש) א"ר יוסה מאחר שזו לוקה זו לוקה ותעשה שנייה כאומרת הריני נזירה עשרים יום (פי' כגון שלראשונה היפר הבעל אחר כ' יום והרי היתה נזירה כ' יום וכשאמרה השנייה שכיוונה להיות כמותה היא כאומרת הריני נזירה כ' יום ולכך היא צריכה להיות נזירה שלשים יום וכענין ששנינו בפ"א מ"ג באומר הריני נזיר יום אחד) א"ר יודן לא ר"ש היא ר"ש כדעתיה כו' (ע' שבועות פ"ה ה"ד).

הלכה ד

אריב"ח גזירת הכתוב היא הפר את נדרה כו'. —צ"ל: גזירת הכתוב היא והפר את נדרה אשר עליה (במדבר ל' ט') הפר את נדרה כו'.

רבב"ח בעי שלמים באין לאחר מיתה בריה דר' שמעון מהו שיטענו לחם כו'. — צ"ל: ריב"ב בעי שלמים באין לאחר מיתה מהו שיטענו לחם חזר ומר וכי בחיים (פי' באשה שהפר לה בעלה) לא על הבטלה הן באין ואת אמר אין טעונין לחם וכא אין טעונין לחם (וכן מפורש בתוספתא פ"ג ובבלי כ"ד ב').

כשהוא אצל המעות הוא מזכיר סתומין בהמה אין עליה כו'. — צ"ל: כשהוא אצל המעות הוא מזכיר סתומין כשהוא אצל בהמה אינו מזכיר סתומין (ונשמט מן "סתומין עד "סתומין") בהמה אין עליה הילכות סתומין כו'.

הביא ג' בהמות ולא פירש יש עליהן הילכות סתומין בתחילה כו'. — צ"ל: הביא ג' בהמות ולא פירש מעות אין עליהן הילכות סתומין בסוף דתני אילו לחטאתי (כגירסת פ"מ) ושאר לשאר נזירות ומת דמי חטאת ילכו לים המלח והשאר יביא חציו עולה וחציו שלמים (כ"ה בבבלי כ"ו ב') מועלין בכולן ואין מועלין במקצתן בהמה יש עליה הילכות סתומין בסוף כשהפריש מעות ומת וחיללן על בהמה (פי' שלאחר מיתתו חיללן בנו על בהמה).

הלכה ה

מיפר לה מפני שערה ריבר"ב כו' מיפר מה שעליה. — כל זה יש למחוק ונשתרבב מלעיל ריש ה"ד וגם הלשון נשתבש כאן.

הלכה ו

תני בניזרי מרחם אית דבעי מימר עד שיביא ב' שערות כו'. — צ"ל: תני מזירו מרחם (פי' שהאב יכול להזירו לבנו משעה שנולד, וכעין זה לקמן פ"ז סוה"א הגע עצמך שהקדישו אביו מרחם) אית דבעי מימר כו'.

ישב לו לפני הספר כמי שלא מיחה כו'. — צ"ל: ישב לו לפני הספר כמי שמיחה קרובה מהו שתמחה (פי' אשה קרובה כגון אמו ואחותו).

פרק ה

הלכה א

אבל אם אמר הרי עלי במחבת וחזר ואמר במרחשת יצא אתא כו'. — צ"ל: אבל אם אמר הרי עלי במחבת וחזר ואמר במרחשת נדרתי (פי' שסבור היה שבמרחשת נדר) והביא במרחשת לא קדשה (פי' כב"ה שהקדש מעות אינו הקדש) אתא ר' חנינה כו' וחזר ואמר במחבת (פי' שבתחלה אמר שיביא איזה שירצה ולבסוף קבע להביא במחבת) או שחזר ואמר במרחשת ר' יודה כו' קובע אפי' בפה (פי' דמה שקובע בפיו אינו יכול לשנות אע"פ שקבע שלא בשעת הנדר ושלא בשעת הקרבת המנחה ואין דין זה כקינין דאיתא בבבלי כ"ו ב' שאינן מתפרשות אלא בשעת לקיחת בעלים או בשעת הקרבת הכהן) סברין מימר אפי' בימים טובים קובעין (פי' שמותר לקבוע זה בפיו לכתחילה ביו"ט מאחר שעיקר נדרו כבר היה לפני יו"ט דאל"כ אסור לכתחילה כמו ששנינו בביצה פ"ה מ"ב, עוד יש לפרש כאן באופן אחר דאף שאין מקריבין מנחת נדבה ביו"ט מ"מ מה שקבע בפיו ביו"ט אינו יכול לשנות ושלא תאמר שבחול דוקא הוא יכול לקבוע בפיו מפני שראוי הוא להיות מקריב בו מנחה וה"ל כשעת עשייה).

חזקיה אמר לשוגג בל"ת ולממיר בל"ת כו'. — צ"ל: לשוגג בל"ת ולמזיד בל"ת אבל אם בא לומר תמורת חולין ואמר תמורת עולה לא קדשה כו' (ובשאר הסוגיא צ"ל כגירסת ק"ע עד) על דעתיה דר' יוחנן ניחא עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין ע"ד דחזקיה ניחא עשה שוגג כמזיד מהו ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין (ונשמט מן "כמוקדשין" עד "כמוקדשין") במקדיש בכור כו' הקדיש בכור עולה למזבח (פי' שיקריב בכור זה לעולה) אפי' לדמים לא קדש הקדיש בעל מום עולה למזבח (פי' להקריב לבעל מום עצמו על המזבח לעולה) אפי' לדמים לא קדש (פי' כדין בעל מום שהקדיש לדמיו שקדוש לדמים. ושיסה אחרת בבבלי תמורה ה' ב' דהמקדיש בע"מ למזבח מה שעשה עשוי ופרש"י וקדשו לדמיהן. ועוד משמע לשיטת הירושלמי כאן דזה שמקדיש בע"מ עולה למזבח אינו לוקה מאחר שאינו קדוש והיא כשיטת אביי בבבלי שם ד' ב' דכל מידי דלא מהני לא לקי וכרשב"ל שם ז' א' ע"ש, אבל לשיטת הבבלי דקדוש לדמים לוקה. ואולי נוכל להשוות הבבלי לירושלמי ונאמר דודאי המקדיש בע"מ למזבח הוא כמקדישו לעולה ודינו שימכרנו ויביא בדמיו עולה אבל האומר הרי זה עולה לא אמר כלום כמו ששנינו בתמורה כ"ז ב') אלא במקדיש בעל מום עובר (פי' דכל זמן שמומו בו אם הקדישו למזבח עובר בל"ת) ומחוור הוא למכות (פי' בתמיה וכי מקדיש

בע"מ עובר מתחייב מלקות מן התורה, וע' בהשגת הרמב"ן על ספר המצות להרמב"ם ל"ת ל"ה דמשמע שדעתו היא שלוקה על הקדש מום עובר למזבח).

חמתיה רבי אמר אנא ידע מה אנא אמר כדון כו'. — צ"ל: חמתיה לרבי אמר ליה אנא ידע מה את אמר כדון את אמר וידבר כו' (ע' בבלי תמורה ז' ב') וכתוב כן כו' (פי' היא שאלת התלמוד ודלא כק"ע ופ"מ).

או מאחר שהורע כוחו והוא חוזר בו צריך להדיר הנייה נשמעינה מן הדא כו'. —צ"ל: והוא חוזר בו צריך להדיר הנייה בעל חוב מהו שיהא צריך להדיר הנייה (ונשמט מן "הנייה" עד "הגייה") נשמעינה מן הדא (פי' מזה נשמע דין בע"ח אבל דין מתנה לא נפשט) כו' (כל הענין כגירסת ק"ע עד) עבדה לון פרה פרנון (פי' נכסי מלוג וכן משמע בכתובות פ"ז ה"ו).

[השלמות: **פרה פרנון. פי' נכסי מלוג ואי אפשר לטורפן. שם אם בשגילגל בנזרו.** — פי' שנהג בהיתר (פ"מ וק"ע). והנה בלשון הירושלמי "גילגל" הוא לשון מצטער כמו בכתובות פ"ז ה"א "מגלגלת עמו שלשים יום" ובנדרים פי"א ה"א "אדם מגלגל ברחיצה אין אדם מגלגל בכביסה" (ע' מ"ש במעשרות פ"ב עמ' 106) לכן נראה להגיה "אם בשזילזל" וכן בכל הסוגיא.]

שחמתית ונמצאת אגרון אפי' ביום לא עשה כלום. —צ"ל: אפי' בלילה מה שעשה עשוי (פי' דשניהם מין אחד וכ"ה בתרומות פ"ב ה"ד דף מ"א ע"ד כל מין חטין אחד כו').

הלכה ב

דלא כן יתיבונין מה אתם משיבין אותנו מן דבר שהיה קדוש שלא בטעות. — צ"ל: מן דבר שאינו קדוש שלא בטעות.

הלכה ג

[השלמות: **אם בשראה בהמה עוברת בשוק כו'**. — פי' שראה בהמה של חבירו ולאחר זמן אמר הריני נזיר על בהמה זו והלך ללוקחה ומצא שנגנבה אפי' נזר עד שלא נגנבה הבהמה אינו נזיר משום שדעתו היתה עליה והיא אינה שלו.]

הלכה ד

כיני מתניתא מי שנתקיימו דברים לשון הפוך הוא כו'. — צ"ל: מי שנתקיימו דבריו (פי' שמי שאמר "הריני נזיר שזה פלוני" היינו מפני שסבור הוא שאין זה פלוני שהוא אינו רוצה בנזירות, ואם היה יודע שזה פלוני לא היה אומר כן ומאחר שהיה מדמה שאינו פלוני לכן אמר אם לא יראה כדברי אהיה נזיר, והיינו ששנינו "אין נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו" ועניינו שנמצא להפך ממה שהיה סבור שאין זה פלוני ובאמת היה זה

פלוני; אבל אם נלך אחר הלשון שהוציא מפיו הענין להפך שזה שנתקיימו דבריו שאמר הריני נזיר שזה פלוני ונמצא שהוא פלוני כמו שאמר ה"ז נזיר וזהו שאמרו כאן כיני מתניתא כו') לשון הפוך הוא ידעת מילה דא תהו קברת ברה (כעין זה בשבועות פ"ז ה"ו "אי ידעת תהו תיקבור ברה" ואשה שאומרת כן רצונה לומר שאינה יודעת מאומה מדבר כזה ולפיכך יאריך בנה ימים וה"נ רצונה היה שלא יהיה נזיר).

הדא היא דר"ש אומר אינו מביא קרבן עד שיהיה כו'. — צ"ל: עד שיהיה נזיר ודאי (פי' כגון שיאמר אם היה כדברי הריני נזיר חובה כו' וכעין זה לעיל פ"ב מ"ח) תני וכולן כו'.

פרק ו

הלכה א

עד דלא יתברינה בידה יש כאן אחת ואין כאן הנה כו' ואין כאן אחת. — כל זה מיותר כאן ונשתרבב משבת פ"ז ה"א.

א"ר שמואל בר אבדימא מכיון דתימר לצורך יצאת כו'. — ע' מה שתקנתי בזה בשבת פ"ז ה"א (דף ט' ע"ג, עמ' 167).

תמן שלא לצורך יצאו ולמה יצאו למעט העלים כו'. —צ"ל: תמן שלא לצורך יצאו וכא לצורך יצאו (ונשמט מן "יצאו" עד "יצאו") ולמה יצאו למעט כו' מחרצנים ועד זג לא יאכל אף העלים כו' (פי' דה"ל לכתוב "מחרצנים וזג לא יאכל").

עד כדון נבילה טריפה מניין. —פי' בשר מטריפה חיה או בשר ואבר מטריפה שחוטה, וגם בשר מכשירה חיה בכלל זה כמו שנראה למטה.

רבי אומר לחברייא הוו ידעין דאיתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל כו'. — צ"ל: ר' לעזר אמר לחברייא כר (וכעין זה ביבמות פ"ז ה"א) אבר מן החי שחלקו בחוץ ואכלו כו' אין כיני (פי' אם רצונכם לדעת מה שאני סבור אפרש לכם וכל זה אמר ר' לעזר לחברייא) אפי' חלקו בחוץ ואכלו יהא חייב כו' (וכ"ה דעת ר' אלעזר בבבלי חולין ק"ג ב' ע"ש; ואפשר דצ"ל "אֵין מני [פי' ממני] אפי' כו', וכעין זה בדמאי פ"ו ה"ז דכ"ה ע"ד).

הרי שמונה שרצים מטמין בכעדשה ואכילתן כזית בין לדם כו'. —צ"ל: ואכילתן בכעדשה בין לדם ובין לבשר (פי' וקשיא לרחב"א דאמר שכל אכילות של נבילות שוות בכזית) ומשיבין טמאין על הטהורין (פי' דרחב"א דרש מן הכתוב לא תאכל כל נבילה ונבילה היא מבהמות וחיות טהורות שאם נשחטו מותרות באכילה ואתה משיב משמונה שרצים שאסורין באכילה לעולם) וכי ר' אלעזר לא השיב טהורין על הטמאין (פי' למעלה; וכל הנוסף כאן איתא לפנינו למטה ושייך פה) ר' שמואל בד סוסרטי בעי

מעתה האוכל אבר כו' משום לא תאכלו כל נבילה (פי' ור' יוחנן סבר לעיל דמרבינן מזה בשר מן הטריפה וה"ה בשר מן הכשירה חיה וכ"ש שם) ומשום לא תאכל הנפש עם הבשר מעתה האוכל אבר מן החי מן הטמאין כו' (ומה שבינתיים מיותר ושייך למעלה, וע' בעיטור ח"א שער הכשר הבשר שהעתיק כנוסח שלפנינו כאן ולכן סיים עליו "וצ"ע").

ר' אבהו בשם ריב"ח אכל ה' נמלים כאחת בהעלם אחד חייב על כל או"א כו'. —צ"ל: אכל ה' נמלים בהתרייה אחת (וכעין זה למטה הלכה ה', אבל העלם אחד אינו שייך לענין מלקות אלא לענין קרבן; וביאור "התרייה אחת" שאמרו לו אם תאכל ה' נמלים הללו תהא חייב ה' מלקות) חייב על כל או"א כו'.

אין כיני אכל נמלה שיש בה כזית חייב שתיים. — פי' אחת משום לא יאכל דכתיב בשרצים (ויקרא י"א מ"א) וסתם אכילה בכזית ושנייה דכתיב בל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ (שם שם מ"ג) ומקרא זה בא לאסור את הברייה אפי' במשהו שהרי לא נזכר שם לשון אכילה, אבל על שאר הלאוים הכתובים בשרצים אין לוקין עליהן לשיטת הירושלמי וכדעת הרמב"ם בספר המצות שרש ט'. ולא כן שיטת הבבלי מכות ט"ז ב'.

ר' אבהו בשם ר"י כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן כזית ונמלה כו'. — צ"ל: ר' אבהו בשם ר"י דברי ר"מ כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן בכזית משום לא תאכל כל תועבה (כ"ה בערלה פ"ב ה"א דף ס"א סוע"ד) ר"א בשם ר"י ולאיסור משערין כו' (ומה שבינתיים כפול ומיותר).

אלא שאם שרה ענבים במים ושרה פיתו בהן כו'. — ע' מ"ש ע"ז בערלה פ"ב ה"ו (עמ' 137).

הלכה ב

מה אם במקום שלא עשה פסולת פרי כפרי עשה לחים כיבשים. — פי' דין זה הוא בתרומה וכדאיתא למטה הלכה יו"ד דטינופת של תרומה מצטרפת לחולין, ומפורש כן בספרא פ' שמיני (י"א ד') את זה לא תאכלו ממעלי הגרה כו' עשה את היין כענבים בנזיר שאסור בפסולתם כו' תרומה תוכיח שאין אסור בפסולתה ועשה את שיוצא ממנה כמותה (וע' ק"ע ופ"מ דפירשו שלא עשה פסולת פרי כפרי לענין ערלה, וסתירת זה יוצא ממשנה ערלה פ"א מ"ח).

סחטו לשם יין והתרו בו משום מכל אשר יצא מגפן היין וגו' א"ר בא בר אחא כו'. —יש להפך ולתקן וכצ"ל: מכל אשר יצא מגפן היין וגו' תני בשם ר' לעזר מכל אשר יצא מגפן היין אף העלין והלולבין במשמע א"ר בא בר אחא טעמא דראב"ע (פי' שבמשנתנו) משום

ביריה ותני כן מחרצנים ועד זג להביא את השלש שבינתיים (פי' שאין לך ענבה שאין בה ב' חרצנים ועם הזג הן שלש ושלש אלו כביריה הן וכר' יוסי וע' בבלי ל"ד ב') ר' לעזר בן עזריה כר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר פרט וכלל הכל בכלל ורובא מדר' ישמעאל דר' לעזר בן עזריה אמר אפי' כלל ופרט וכלל הכל בכלל (פי' דכתיב וכל משרת ענבים לא ישתה כלל וענבים לחים ויבשים לא יאכל פרט כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין חזר וכלל; וע' ק"ע שגורס "פרט וכלל ופרט" ואין זה מחוור דמדה כזו לא מצינו בכל הירושלמי וגם לא בכל הבבלי לבד מבנזיר ל"ד ב', אבל כבר העירו הראשונים דלשון נזיר משונה והמבין יבין) לאי זה דבר כו' השלש שבינתיים (פי' שדוקא אוכל השלש שהן כבריה לוקה וכ"ש למעלה) ע"ד דר' יוסי (פי' שסבר דזג הוא החיצון) אכל חצי זית חרצנים וזגין מענבה אחת (פי' שאכל ב' חרצנים וזג ולא היה בהן אלא חצי זית בלבד) כו' דעתון דרבנין פטור על דעתיה דר' יודה אכל כזית חרצנים וזגין משתי ענבות (פי' שמשתיהן לא אכל אלא כזית) על דעתיה דראב"ע חייב שתיים (פי' אחת משום שאכל זג אחד דהיינו גרעין ושני חרצנים דהיינו שתי קליפות משתי ענבות ואחת משום כזית וכעין זה לעיל ה"א "אכל ענבה שיש בה כזית חייב שתים") על דעתון דרבנן אינו חייב אלא אחת (פי' משום כזית) א"ר אבון אתייא כו' אין תימר כר' יודה ויימר שני זגין וחרצן (פי' דשני גרעינין וקליפה אחת כך היא בריית ענבה כמו שנתבאר למעלה מה שאין כן גרעין אחד ושתי קליפות משתי ענבות).

הלכה ג

כתיב תער לא יעבור על ראשו הא עבד חייב. — צ"ל: הא עבר סותר.

עד כדון נזיר טמא נזיר טהור כו'. — צ"ל: עד כדון נזיר טהור נזיר טמא (כגירסת ק"ע) וגלח ראשו ביום טהרתו מה ת"ל ביום השביעי יגלחנו מכאן שהוא סותר שבעה ומגלח יגלחנו כולו ולא מקצתו (ע"ל סופ"ח שתער סותר בנזיר טמא שבעה).

קל בנזיר טמא שבכולן סותרין בו כו'. —צ"ל: חומר בנזיר טמא שכולן סותרין בו וקל שאינו סותר אלא שבעה אין תימר יסתרו שלשים כו' אית דבעי מימר מה שני בין מספריים לתער בנזיר טהור (פי' שא"א שדין תער בנזיר טהור ודין מספריים בנזיר טמא שוין עד שיהא מספריים בנזיר טמא סותר שלשים ואין הפרש בין לשון ראשון לאחרון אלא בשינוי הדבור בלבד) תמן תנינן כו'.

ר' אמי כהדא ר"א בן עזריה בעי כל עצמו כו'. — צ"ל: ר' אמי כהדא דר' אלעזר (פי' דאף ר' אמי סבר כר' אלעזר דאמר מתניתא בנזיר טמא) ר' זעירא בעי כל עצמו כו'.

נהיר את דהויתון קיימין בנזיר ואמרינן לא שנייה בין מספריים לבתער כו'. — צ"ל: ואמרינן לא שנייה בין נזיר טמא לנזיר טהור (פי' דנזיר דמתניתין כולל בין טהור ובין טמא ובין זה ובין זה אם שייר שתי שערות לא עשה ולא כלום ונוסח שלפנינו כאן נשתרבב מלמעלה סוף עמוד א' מדף זה) ואמר ר' לעזר (פי' שחלק עלינו) מתניתא בנזיר טמא אבל לא בנזיר טהור נזיר טהור למה לא (פי' למה אין ב' שערות מעכבות בו) נזיר טהור מגלח לאחר זריקה כיון שנזרק שְׁלָמֶה נזרו ברם הכא (פי' נזיר טמא שמגלח לפני זריקת קרבנותיו) כנשור הוא (פי' שאם שייר ב' שערות דומה כאלו נשרו שערותיו ולא גילח שצריך להמתין שבעה וכדאיתא לעיל דתגלחת סותר בנזיר טמא שבעה) את אמר בנזיר טהור רוב ראשו מעכב בו (ושיטה אחרת בבבלי מ"ב א' דאף בנזיר טהור שתי שערות מעכבות).

למלקות אחת לעיכוב שתים לסתירה שלש כו'. — צ"ל: לסתירה ברוב ראשו (וכ"ה בתוספתא פ"ד ובבלי מ' א' לדעת רבנן וא"א להגיה כאן "לסתירה שתים" ועל דעת ר"ש דא"כ ה"ל לכוללם "לעיכוב ולסתירה שתים") אמר ליה (פי' ר' יוסי לר' אילא) אף למלקות שתים מתניתא פליגא כו'.

הלכה ה

הוון בעיי מימר בד' כוסות של מים או של יין כו'. — צ"ל: בד' כוסות של פסח (כגירסת פ"מ) אבל אם אמר שבועה שאשתה ונזיר ישתה (פי' שאין נזירות חלה על השבועה) אשכח תני (תוספתא פ"ד כיצד לא הותר מכלל היוצא מן הגפן כר שבועה שאשתה יין ושתה חייב וכ"ה בבבלי ד' א') לא ישתה כו'.

הלכה ו

והזיר לה' את ימי נזרו והביא אמר רבי כו'. — צ"ל: והזיר לה' את ימי נזרו והביא רבי אומר עד שיביא ממש ריבר"י אומר אפי' נראה להביא אבל להביא קרבן טומאה כל עמא מודיי שמביא קרבן טומאה על כל אחת ואחת (פי' ומתניתא אף כרבי) תני נטמא כו'.

הלכה ז

ריב"ל אמר ואת האיל יעשה וגו' מה ת"ל יעשה הקדים בו מעשה (פי' שיטת הירושלמי היא שלר' יהודה הנזיר מקריב תחילה את כל קרבנותיו החטאת והעולה והשלמים ואח"כ הוא מגלח על השלמים וכסדר שכתוב בתורה וכ"ה דעת הרמב"ם בפ"ח ה"ב מנזירות, אבל ר' אלעזר חולק על ר' יהודה וסובר שמקריב חטאתו ומגלח עליה ואח"כ הוא מקריב את העולה והשלמים, ופירש ריב"ל בטעמו משום דכתיב בשלמים עשייה יתירה לדרוש שיקדים לאיל השלמים עשייה אחרת דהיינו שיגלח מקודם ומאחר שאין

התגלחת כתובה בתורה כפי סדרה סברא היא להקדימה גם לפני העולה ולהתגלח על החטאת מפני שיש מעלה אחרת לחטאת שהיא קודמת לעולה בכל מקום וכפו ששנינו בזבחים פ"ט א', ולפי דעת ר' אלעזר יש לומר דמש"ה איחרה התורה את התגלחת אחר כל הקרבנות ושלא כסדר עשייתה כדי לסדר כל קרבנות הנזיר זה אחר זה ואח"כ כתבה מצות גילוח אע"פ שהיתה מקודם אחר הקרבת החטאת וכ"ה דרך הכתובים כ"ש הרמב"ן בפה"ת פ' אמור ט"ז כ"ג) כו' מעתה יעשה הקדים בו מעשה (פי' עשייה יתירה דכתיב במנחה ונסכים של איל נדר למה שהרי דינן להקריבן אחר איל השלמים שהמקדים מנחה לזבח [פסול ע' מנחות ע"ט א') ומאחר שהגילוח קודם לאיל השלמים כ"ש שהוא קודם למנחה ונסכים) כו' שאם גילח על אחת משלשתן יצא (פי' ואם עבר ולא גילח עד שהקריב כל קרבנותיו הייתי אומר שיקריב תחלה גם את המנחה והנסכים של איל השלמים ואח"כ יגלח לפיכך הוסיף בהם הכתוב עשייה יתירה לומר שיגלח קודם כדי להסמיך הגילוח למעשה החטאת כפי יכולתו ואח"כ יקריב המנחה והנסכים).

ר' זעירא בעא קומי ר' מנא כו'. —צ"ל: ר' עזרא בעי קומי ר' מנא (ע' מ"ש בשביעית פ"ה ה"ט, עמ' 68) מאן תנא כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות ר"א א"ל ד"ה היא כו' (פי' דמה שאמר ר"א כאן "שהחטאת קודמת בכ"מ" אין זה דעתו לבד אבל בא לפרש טעמו מפני מה הוא סובר שמגלח מיד אחר שמקריב חטאתו וכ"ש למעלה).

הלכה ט

הא כיצד חותכה עד שהוא מניח בה כשעורה. — צ"ל: עד שהוא מניח בה כשערה.

הלכה י

ר' יוחנן בעי מהו על שלמי חגיגה לגלח כר"ש כו'. — צ"ל: ר"י בעי מהו לגלח על שלמי נדבה כר"ש כו' ושאר כל הזבחין עלו לו אלו ששחטן שלא לשמן לא כשלמי נדבה הן כו'.

הלכה יא

פשיטא דא בלא ניטמא כשר כו'. — צ"ל: פשיטא דא מילתא גילח ואח"כ ניטמא כשר (פי' ויטהר ויביא שאר קרבנותיו אפי' לר"א) נטמא ואח"כ גילח (פי' שנזרק עליו אחד מן הדמים ואח"כ נטמא ועבר וגילח עצמו בעוד שהוא טמא אם צריך לחזור ולגלח אחר שיטהר ויביא קרבנותיו לר"א) א"ר חיננא ולא ר"א היא ור"א שמותי הוא כו' (פי' וכמו שב"ש סברי דהעברת תער מעכב אף בנזיר ממורט ה"נ העברת שער בטהרה מעכב וצריך לחזור ולגלח כשיטהר. והנה מכאן מוכח דר"א דהכא דאמר סותר את הכל הוא "ר"א בן הורקנוס" חבירו של ר' יהושע, אבל ר"א דנגעים פי"ד מ"ט ומובא ג"כ לעיל סוה"י דאמר שמצורע שאין לו בהונות נותן על מקומן ויוצא הוא "ר"א בן שמוע", וכן משמע בנגעים

שם מדפליג עליה ר"ש. ולא כן שיטת הבבלי דף מ"ו ע"א וע"ב ודף מ"ז א' דשם מוכח דר"א דפליג על ר"ש בנגעים שם הוא עצמו ר"א דסבר סותר את הכל דתגלחת מעכבת וגם שם מוחלף הנוסח במשנה דנגעים הנ"ל ע"ש במפרשים) בה"א אין צריך להעביר תער על ראשו (צ"ע שביבמות פי"ב ה"ה דף י"ב ע"ד אמרינן דשאינו ראוי לקרייה קרייה מעכבת בו ולעיל סה"י "הראוי לתנופה תנופה מעכבת בו").

פרק ז

הלכה א

כתיב ועל כל נפשות ואת אמר אכן א"ר חייה ב"ג מיכן איסור אחר איסור כו'. — צ"ל: כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא ואת אמר הכין (פי' שמותר לטמא למת מצוה) א"ר חייה בר גמדא אין איסור אחר איסור כו'.

כך אדם מיטמא על אבר מת מצוה א"ל ר' יוחנן ויש כן זו. — ע' בספר תוה"א לרמב"ן שער הכהנים שהעתיק "א"ל ר"י ויש כאן מת מצוה שיטמא לו", ואיני יודע אם כך היה הנוסח לפניו בירושלמי או שהוסיף בעצמו לבאר הדברים.

ר' יודה אומר כשם שאדם מיטמא על עצם כשעורה מאביו כך מיטמא על אבר מן החי מאביו. — צ"ל: כשם שאין אדם מיטמא על אבר מן החי מאביו כך אינו מיטמא על עצם כשעורה מאביו (וכן בספרא ר"פ אמור: שאין אדם מטמא על אבר מן החי מאביו אבל מטמא על עצם כשעורה מאביו ר' יוסי אומר אין אדם מטמא על עצם כשעורה מאביו ע"כ, ויש להגיה שם "ר' יהודה" במקום "ר' יוסי" וכמו שהעתיק הרא"ש בהלכות טומאה, וכעין זה איתא נמי במסכת שמחות פ"ד הכ"ז).

מעשה ביוסי בן פכסס שעלת על רגלו נומי כו'. — בפירוש הקצר ביאר שנומי היא יבלת ובפ"מ פירש בשר חי וכפרש"י בע"ז יו"ד ב', אבל באלה אין מנהג הרופאים לחתוך את כל האבר. וראיתי במוסף הערוך ע' נם ד' שהוא מין נגע ומורסא הפושה ואוכל את הבשר ע"כ, ונ"ל שזהו המכונה אצל הרופאים נגע הסרטן על שם שהבשר הנוסף אדום כסרטן ובימי חז"ל היה נגע זה מכונה "נומי" שהיא עלוקה (ע' ערוך ע' נם ה') ג"כ מאותו טעם שהעלוקה ג"כ אדומה וידוע שאין לנגע זה תקנה אלא סכין.

אם בחייהן אין מטמאין להן לכ"ש במיתתן כו'. — בברכות פ"ג ה"א נוסח יותר מתוקן בסוגיא זו וע' מ"ש בהגהותי שם (עמ' 9).

מ"ד יטמא נזיר עולם הא נזיר נזירות לא מפני שתגלחתו מרובה כו'. — צ"ל (כגירסת פ"מ): הא נזיר נזירות לא מפני שקרבנותיו מרובין (פי' אבל נזיר עולם אינו מגלח אלא

כשהכביד שערו דהיינו לאחר י"ב חדש ע"ל פ"א ה"ב) מ"ד יטמא נזיר נזירות הא נזיר עולם לא מפני שתגלחתו מרובה (פי' שחמור נזיר עולם שאינו מגלח אלא לזמן מרובה לאחר שנים עשר חדש וכמו שנתבאר אבל נזיר נזירות מגלח לאחר כל שלשים יום וזה דלא כפירוש פ"מ).

הלכה ב

להביא את הנפל שלא קרשו איבריו. — צ"ל: שלא קשרו איבריו (כן העתיק הר"ש ברפ"ב דאהלות).

המת יטמא פחות מכזית דאר"י להביא את הנפל שאין בו כזית. — קשה לי שהרי ענין דברי ר' יוחנן הן שאין בנפל כזית בשר אע"פ שעם העצמות והדם יש בו יותר מכזית וכ"ה בבבלי (נ' א') "למת שאין בו כזית בשר".

מדרשות אמינא. — כל המפרשים וכן במעריך ערך שרץ פירשו "אמינא" כעניינו בבבלי "אני אומר", אבל מאחר שלא מצינו בכל הירושלמי עוד אפי' פעם אחת מלת "אמינא" לענין זה לכן נראה עיקר כגירסת שה"ג בשם ריא"ז בע"ז פ"א "וכי המדרשות אמנה הם" וביאור זה כ"ש במעריך שם ע"ש.

[השלמות: **מאי כדון מדרשות אמינא כו'**. — (ע' מ"ש בפנים, עמ' 441) ועי' שליה תושבע"פ כלל כ"ה בשם הרמד"ל שפירש דאין משיבין על הדרש של רשב"י דהיכא דאיכא למדרש דרשינן ואין למדין משם הלכה למקום אחר.]

אי זהו נצל בשר המת שנתוק. — צ"ל: בשר המת שנמוק.

הגע עצמך שהביא חצי תרווד רקב מזה וחצי תרווד רקב מזה ועירבן זה בזה. — פי' ותניא בתוספתא אהלות פ"ד מלא תרווד רקב משני מתים מצטרפין זה עם זה.

[השלמות: **וזה נעשה גילגלין לזה מה נפשך כו'**. צ"ל: וזה נעשה גילגלין לזה התיב אבא כו' ועירבן זה בזה מה נפשך גילגלין לזה (פי' בשני מתים) ולא לזה (פי' בחצי תרווד מזה וחצי תרווד מזה ועירבן) והוה עיינן כו'.]

חברייא בעי קומי רשב"א קשר גילגלין מן הארכובה ולמטן כו'. — צ"ל: חברייא בעון קומי רשב"א נשברה רגלו מן הארכובה ולמטן (פי' ועדיין היא מחוברת לגוף מהו שתעשה לו גלגלין) אמר לון אין כיני אפי' לא נשברה אני רואה אותה כאלו היא חתוכה כו' (ואפשר לקיים גם נוסח שלנו רק במקום קשר צ"ל ותהא).

נפלים מהו שיהא להן רקב מ"ד דמן מטמא ברביעית כו'. — פי' דתני בספרי חקת פיסקא קכ"ה לכל נפש אדם להביא את בן שמונה (פי' ח' חדשים דהיינו נפל ולפנינו שם הנוסח "שמונה ימים" והוא ט"ס והגר"א מחק שם מלת "ימים") משמע מביא את בן

שמונה ומביא את דמו ת"ל בנפש אדם להוציא את דמו דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר נפש אדם להביא את דמו ע"כ, ולפי פירוש אחד שכתב הר"ש במכשירין פ"ו מ"ז חולקין בזה גם ר' יוסי וחכמים שם ע"ש.

נטל ממנו עפר וסמכו לו טהור (פי' שאין התלוליות טמא אלא במקומו ומעפרו בלבד) תיפתר כהדין תנייא דתני (תוספתא אהלות פי"ז ושם מיירי בדין בית הפרס שעשו בו אשפה גבוהה עשרה טפחים ולפי גירסת הגר"א שם "גבוה שלשה טפחים" ואח"כ עקר את האשפה ממקומה) עקרו ממקומו טמא.

רשב"ג מטהר ארשב"א וירדו כו'. — צ"ל: רשב"ג מטהר תני השזרה והגלגולת שגירר רוב חוליות שבה אע"פ ששלדה קיימת טהורה (פי' מלטמא באהל) בזמן שהיא בתוך הקבר אפי' מכותתין אפי' מפורקין טמא שהקבר מצרפן (כ"ה בתוספתא אהלות פ"ב) מתניתא דר' לעזר דתני א"ר אלעזר (כ"ה בתוספתא פ"ה ובבלי נ"ג א') בראשונה כו' (ומה שבינתיים מיותר).

הלכה ג

[השלמות: **ר' יוחנן אמר בינתיים להקל כו'**. ר"י ורשב"ל לטעמייהו בחולין ניד אי דר"י אמר אלו טרפות דוקא ורשב"ל אמר אלו כשרות דוקא אבל לעיל בעירובין פ"א ה"א נמצא להיפך.]

אם לשרוף אפי' על ספק דבריהן שורפין אם ללקות כו'. — צ"ל: אם לשרוף אפי' על ספק דבריהן שורפין אלא ללקות תני ר' יוסי צידנייה (וכ"ה למטה בסוף פרק זה) קומי ר' ירמיה ופליג על ר"י כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה לוקין עליה את הארבעים וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין לוקין עליה את הארבעים (ובריייתא היא בתוספתא מכות סופ"ג וכגירסא זו מוכח גם בסוף פרק זה) א"ר יוחנן כו'.

ידו אחת בצד זו וידו אחת ברובד אין הנזיר מגלח כו'. — צ"ל: ידו אחת תחת צד זו של רובד (פי' רובד שאין בו ד' על ד' טפחים וכזית מן המת תחת צד אחד של רובד) וידו אחת על הרובד (פי' אפי' כנגד הטומאה) אין הנזיר מגלח (פי' שאין הטומאה נמשכת תחת הרובד מצד זה לצד אחר וגם הרובד חוצץ שלא תעלה הטומאה עליה) ר' מנא בעי אם אהל לחוץ יהא אהל להמשיך אם אינו אהל להמשיך תיפקע טומאה (כל זה איתא לפנינו למטה ושייך כאן. וענין "תיפקע טומאה" שתעלה דרך הרובד למעלה, ו"תיפקע" כמו "תיבקע" ע' ערוך ערך פקע ז' ורמב"ן בפה"ת פרשת בשלח ט"ו יו"ד. ודין זה בנזיר בלבד, אבל לענין שאר הדברים מצינו באהלות פ"ח מ"ד שיש חוצצין ולא מביאין) א"ר יוחנן המת והנזיר תחת המטה אין הנזיר מגלח (כ"ה ברמב"ם פ"ז ה"ו מנזירות וע' בכ"מ

שם) כ"ש המת בבית והנזיר תחת המטה אין הנזיר מגלח (פי' שאין הטומאה נכנסת תחת המטה שדרכה של טומאה לצאת אבל לא ליכנס כדתנן באהלות סופ"ג וסופ"ד) המת תחת המטה והנזיר בבית הנזיר מגלח ר' יוסי בעי אם חוצצת היא (פי' המטה) בפני הטהרה תחוץ בפני הטומאה ואם אינה חוצצת בפני הטומאה (פי' מלצאת מתחתיה לבית) לא תחוץ בפני הטהרה (פי' ואם הנזיר תחתיה והטומאה בבית יהא צריך לגלח) א"ר יוחנן המת והנזיר תחת כרעי המטה תחת מעי הגמל תחת השקוף כו' ולא כל דבר שלא נעשה להגן (ע' תוספתא אהלות רפ"ט וברש"ש שם פ"ח מ"ב) כו' א"ר יוחנן המת בבית והנזיר בטרקלין (פי' והבית פתוח לטרקלין) הנזיר מגלח המת בטרקלין והנזיר בבית אין הנזיר מגלח (פי' שדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס) א"ר יוחנן טומאה מחצי כותל ולחוץ (פי' והנזיר בתוך הבית) אין הנזיר מגלח מחצי כותל ולפנים הנזיר מגלח מחצה על מחצה אין הנזיר מגלח (ע' תוספתא רפ"ה ותוספתא אהלות פ"ז ופ"ט) א"ר יאשיה טומאה טמונה בקרקעו של בית אין הנזיר מגלח (כגירסא זו מוכח לקמן פ"ט סוה"ב וכ"ש בק"ע שם וטעם דין זה שאין אומרים לענין נזירות טומאה בוקעת ועולה אא"כ הוא עומד כנגד הטומאה בצמצום כמו שנראה בפ"ט שם).

אין לך סותר אלא ימי המת בלבד ולא יעלו כו'. — צ"ל: אלא ימי המת בלבד ויעלו (פי' ימי סיפרו וימי גמרו של מצורע) מה אם ימים שעושין משכב ומושב (פי' ימי הזב והזבה) את אמר עולין ימים שאין עושין משכב ומושב (פי' ימי ספרו וגמרו של מצורע ע' בבלי נ"ו ב' ובבלי פסחים פ"ז ב' וברש"י ובתוד"ה שכן) כו'.

מה ימי המת שבעה אף ימי הסגר שבעה. — צ"ל: מה ימי הסגר שבעה אף ימי המת (פי' ימי אבלות על המת כן מוכח במו"ק פ"ג ה"ה דפ"ב ע"ג) שבעה.

הלכה ד

אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון כו'. — צ"ל: אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא על הראשון בלבד אבל לא על שני שנגע בראשון (והסופר השמיט מן "על" עד "על", וכגירסא זו נראה בר"ש אהלות פ"א מ"א וכן הגיה הגר"א בהגהותיו על הר"ש שם).

א"ר יוסי והוא שטבל (פי' זה שאמר ר' ינאי שאינו חייב על השני שנגע בראשון הוא באופן שהשני טבל עצמו אפי' בו ביום שנטמא ועדיין לא הזו עליו כל עיקר ממי חטאת ומסתברא דהערב שמש נמי בעי) אבל אם לא טבל כו'.

א"ר אילא הוא עצמו שנגע במת חייב כו'. — צ"ל: הוא עצמו שנגע בכלים שנגעו במת חייב אמרה ואמר טעמא אשר יטמא ולא יתחטא בטומאת איש בכלים (פי' וסבר ר'

אילא דאדם שנגע בכלי שנגע במת צריך הזייה) התיבון הרי כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טעון חיטוי והוא שלישי כדאמר ר' אבון בר חייא בטומאת איש (פי' שר' אילא מיירי בטומאת איש ואין איש טעון חיטוי אלא שני אבל בכלים אפשר נמי שיהיה שלישי וטעון חיטוי) ר' זריקן בשם ר' המנונא תני תמן מסייעא לר' אילא (כ"ה גירסת הגר"א בהגהותיו על הר"ש אהלות רפ"א) כלי שחציו מן החלמא (הנה הר"ש והרמב"ם בכלים פ"א מ"ד פירשו דחלמא היא מין טיט, אבל מהא דאמרינן הכא דאם כוליה חלמא חייבין על הכנסתו אל המקדש מוכח דחלמא היא מין מתכת דאלו כלי חרס אינן חייבין על הכנסתו למקדש כדאיתא בבבלי עירובין ק"ד ב') וחציו מן הגללים אין חייבין על ביאת המקדש מפני שחציו מן החלמא וחציו מן הגללים אבל אם כולו מן החלמא חייב כו' תיפתר בשזרקו (פי' ומשום מכניס כלי טמא למקדש) א"ל אי בשזרקו למה חייב א"ל משום מכניס כלים טמאים למקדש כהדא דתני על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו בארבעים א"ר לעזר ב"ר יוסי אנן תניין הדא ופליג על תנייא קדמייא כו' חצי לוג דם וחצי קב עצמות כו'.

ופליג על ר' ירמיה כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש כו'. — צ"ל: כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה לוקין עליה את הארבעים וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין לוקין עליה את הארבעים אריבר"ב כהא דאמר ר' יוחנן לטומאות הפורשות כו' שאין הנזיר מגלח עליהן אין לוקין עליהן חצי לוג דם וחצי קב עצמות כו'.

פרק ח

הלכה א

א"ר יוחנן כיני מתניתא ר"מ מטמא ור' יהודה מטהר כו'. — צ"ל: כיני מתניתא ר"מ וחכמים מטמאין ור' יהודה מטהר מיליהון דרבנין מסייעין כו' ותני כן מודין חכמים לר' יהודה בשנים שאמרו לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי שהוא נאמן (פי' מפני שיכול לומר מזיד הייתי משא"כ בשנים שאמרו לו נטמאת והוא אומר לא נטמאתי שהוא טמא שהרי אין הפרש בין טומאה במזיד לטומאה בשוגג שבכל אופן הוא מטמא טהרות ואף בטומאה ישנה שהיה יכול לטבול אינו נאמן לומר לא נטמאתי לחכמים דאינו יכול לסתור דבריו ולומר נטמאתי ונטהרתי) הוא הדבר על אכילת חלב הוא הדבר על ביאת המקדש (פי' ומדאמר ריב"ח "לא אמר ר' יהודה כו'" ולא הזכיר גם החכמים עם ר' יהודה מוכח דחכמים חולקין על ר' יהודה וכן מדתני "מודין חכמים לר' יהודה בחלב"

ש"מ שבדבר אחר הן חולקין על ר' יהודה) ויודון ליה בטומאה (פי' כשאמרו לו נטמאת ובאת למקדש בטומאה או אכלת קדש בטומאה והוא אומר לא נטמאתי שפטור מקרבן מפני שיכול לומר מזיד הייתי כשנכנסתי למקדש ואכלתי קדש) מפני טומאת נזיר שאנו אומרים לו כו' ויודון ליה בתרומה (פי' כשאמרו לו אכלת תרומה שוגג והוא אומר לא אכלתי דפטור מחומש מפני שיכול לומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד) כו' ור' מנא שמע לה מן הדא דתנינן תמן (כריתות רפ"ג) אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי (פי' דמזה מוכח דחכמים חולקין על ר"מ בכל מקום שיכול לומר מזיד הייתי) כו' אבל לא גמרתי או כיי דמר רשב"ל כו' בפתע לרבות את השוגג פתאום לרבות את המזיד והאונס (ע' ספרי במדבר פיסקא כ"ח ובבלי כריתות ט' א') תנאי היה בלבי לכשאטמא תחול עלי נזירות אחרת (פי' ומה שאמרתי "לא נטמאתי" היינו בנזירות ראשונה מפני שכבר נתבטלה, ומה דאיתא לפנינו בינתיים "תיפקע נזירותי ממני" מיותר ונשתרבב מלמטה) מ"מ לא נתחייב בנזירות עד עכשיו (פי' שבתנאי זה לא נתבטלה נזירותו הראשונה כשנטמא אלא שחייב עוד בנזירות שנייה) תניי היה בלבי כו' מזיד חייב תניי בנדרים אין תנאי בשבועות כו' כל אילין מילייא לא מצי תנייה (פי' שבכל אלו הוא יכול לתרץ דבריו ולפיכך אין לומר שלא יהא הוא עצמו נאמן עליו לחכמים) וכא מצי תנייה (פי' באומרים לו נטמאת והוא אומר לא נטמאתי בזה יפה שנינו בטהרות פ"ה מ"ט דחכמים מטמאין מפני שבזה אינו יכול לתרץ דיבורו ולומר נטמאתי ונטהרתי שהרי הוא סותר דבריו וכעין זה בכריתות י"ב א' מהו דתימא אכלתי חלב קמתריץ דיבוריה לא אכלתי שוגג אלא מזיד אבל נטמאת והוא אומר לא נטמאתי לא קמתריץ דיבוריה) ר' יוסי אומר (פי' הוא ענין לעצמו) פלוני אכל חלב והתרתי בו אינו לוקה אמר לו אחד חלב הוא והתרו בו שנים לוקה ר' יודן אמר פלוני נזיר ונטמא והתרתי בו אינו לוקה אמר לו אחד נזיר אתה והיה נוהג כו' והתרו בו שנים לוקה ר' מנא אמר פלונית כהנת כו' והתרתי בו אינו לוקה קינא לה ונסתרה בפני שנים כו' והתרו בו שנים לוקה. ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה כו' (ומה שבינתיים מיותר ונשתרבב מסוטה פ"ז ה"ב).

ניטמא באותן הימים מה הן א"ל כמי שחבירו. — צ"ל: כמי שחבירו מת.

נזרתי ואיני יודע מה נזרתי אם לעכשיו אם לאחר זמן א"ל זו לעכשיו כו'. —צ"ל: אומרים לו הוי נזיר לעכשיו ונזיר לאחר זמן.

ציבור שנטמא בספק רה"י בפסח ר"ה אמר כו'. — חסר כאן וכצ"ל: נזיר שנטמא בספק רה"י ר' הושעיה אמר הנזיר מגלח ר' יוחנן אמר אין הנזיר מגלח (וע' מ"ש ע"ז בפסחים סופ"ח, עמ' 237) יחיד שנטמא בספק רה"י בפסח ר"ה אמר ידחה לפסח שני

רי"א משלחין כו' דא"ר יוחנן נטמא בית הפרס משלחין אותו דרך רחוקה ציבור שנטמא בספק רה"י בפסח כו'.

הלכה ב

א"ר יוחנן זו דברי בן זומא אבל דברי חכמים כו'. — צ"ל: זו דברי ר' שמעון (פי' הא דלעיל דר"ש אומר למחרתו הוא מביא אשמו ולוג שמן על גביו ומתנה כו') אבל דברי חכמים כו'.

וחש לומר שמא תגלחת מצוה היית ר' זעירא כו'. — צ"ל: וחש לומר שמא תגלחת מצוה היתה (פי' של נזיר) ואינו אסור משום בל תשחית (ומה שבינתיים מיותר) שמעון בר אבא (ע' מ"ש בברכות פ"ב ה"ז. והנה בבבלי נ"ז ב' איתא דשמואל מוקי לה באשה וקטן ולפ"ז היה אפשר לומר דהעיקר כנוסח שלפנינו כאן ושמואל בר אבא דהכא הוא שמואל סתם דבבלי וירושלמי אשר שם אביו אבא בר אבא הכהן כנודע, אבל מאחר שאין דרך הירושלמי והבבלי להביאו כי אם בשם "שמואל" סתם בלי הזכרת שם אביו לכך נראה כמו שהגהנו) אמר תיפתר בסריס כו' נטלן מלמטן למעלן אסור (פי' שתחלה העביר תער על הזקן מלמטה שבין פיאות הזקן שבצדדים ואח"כ העביר התער למעלה דהיינו שגילח הפיאות שבצדדין אינו לוקה אבל אסור מדרבנן דמן התורה אינו חייב אלא א"כ העביר תער על הפאות בעוד שכל הזקן קיים ומשייר שאר כל הזקן דהשחתת כל הזקן לא שמה השחתה וכעין זה איתא בבבלי שם הקפת כל הראש לא שמה הקפה).

פרק ט

הלכה א

כפפו רבו וניטמא מהו שיביא קרבן טומאה וכי נזיר לא את הוא שגזרת עליו שיטמא כו'. — צ"ל: לא את הוא שגזרת עליו נזירות (פי' שמה"ת עבד שנזר שלא מדעת רבו כל זמן שהוא עבד לא חלה עליו נזירות כל עיקר ואין צריכין לכפיפת רבו אלא שמדרבנן חלה עליו נזירות כל זמן שלא כפפו רבו) לא דייך שגזרת עליו נזירות אלא שאת אמר מביא קרבן טומאה (פי' אלא אינו מביא קרבן טומאה אפי' כשיצא לחרות וע"ל פ"ג סוה"ב) כפפו רבו וניטמא מהו שיסתור (פי' כשיצא לחרות אם יפלו הימים הראשונים שמנה או שאינו אלא משלים) כו' את הוא שגזרתה עליו שיהיה נזיר לא דייך שגזרת עליו נזירות אלא שאת אמר שיסתור (פי' אלא שמשלים נזירותו שהימים הראשונים עולין לו כל זמן שלא כפפו רבו) תני (תוספתא סופ"ו) נטמא ואח"כ יצא לחרות מונה משעה שנטהר מהו בשכפפו רבו (פי' שיטמא) או שלא כספו רבו אין תימר בשכפפו וישלים את נזירותו

(פי' דהא לעיל פשטינן שאינו סותר) אין תימר בשלא כפפו רבו ויביא קרבן טומאה א"ר יוסי בשכפפו רבו אנן קיימין שלא תאמר הואיל ויצא לחרות תעלה לו נזירות בטומאה (פי' שאף ימי טומאתו יעלו לו מאחר שאינו מביא קרבן טומאה כדלעיל) לפום כן צריך מימר מונה משעה שנטהר א"ר יוסי עבד שנזר כפפו רבו וחזר ואמר הריני נדר לכשאצא לחרות יצא לחרות משלים את נזירותו וחוזר ומונה נזירות אחרת (ע"ל פ"ב מ"ט): עבד כופו לנזירות כו'.

הלכה ב

השלים לנזירותו לא הספיק לגלח עד שנודע לו בספק כו'. — צ"ל: ולא הספיק להפריש קרבנותיו עד שנודע לו בספק קבר התהום סותר הפריש קרבנותיו ולא הספיק להקריבן עד שנודע לו בספק קבר התהום א"ר עזרא (ע' מ"ש בשביעית פ"ה ה"ט, עמ' 68) קומי ר' מנא כו'.

קל שאת מקיל ביחיד שאם נתוודע לו לאחר זריקה כו'. — ע' פסחים פ"ז ה"ז (עמ' 231) מה שתקנתי וביארתי בסוגיא זו.

[השלמות: **כל שאת יכול לפנותו כו'**. צ"ל: כל שאת יכול **לראותו אינו** עושה קבר התהום וכל שאי אתה יכול **לראותו הרי זה** עושה קבר התהום. וקש ותבן **אינו עתיד** לפנותו מתניתא דר"י דרי"א תבן וביטלו בטל דתני (תוספתא אהלות פט"ו, ומה שבינתיים מיותר ונגרר מעירובין שם כדרך הירושלמי) ר' יוסי אומר יש תבן כו' **תבן שאינו עתיד** לפנותו ה"ה כעפר ועפר שהוא עתיד לפנותו הרי הוא כתבן.]

בר פיקה שאל לרבי כו'. — מאחר שלא נמצא עוד בשום מקום שם "בר פיקה" וגם ביוחסין לא הביאו (לבד בסה"ד אות ב' ואות פ') לכן נראה להגיה "בר קפרא שאל לרבי", וסיוע לנוסח זה מתשובת רבי "אדיין בר פיקה עומד בשטותו" כי זה רומז למעשה הבדיחות ודברי הלצה שעשה ואמר בר קפרא לפני רבי ע' מו"ק פ"ג ה"א ובבלי נדרים נ"א א' ומדרש קהלת פ"א סימן ד'.

סבר בר פיקה אין ספק טומאה צפה על פני המים טהור. — צ"ל: סבר בר קפרא ספק טומאה צפה על פני המים טהור (ומלת "אין" שבינתיים מיותרת).

טומאה טמונה בקרקעו של בית נזיר מגלח כו'. — צ"ל (כגירסת ק"ע): אין נזיר מגלח אר"י כאן מן הצד (פי' שאין הנזיר עומד כנגד הטומאה ממש שאין הטומאה בוקעת כדי לטמא את הנזיר שיגלח אא"כ הוא עומד למעלה כנגד הטומאה בצמצום כ"ש לעיל פ"ז ה"ג אבל לענין שאר הדברים כל הבית כולו טמא כדתנן באהלות פ"ג מ"ז).

הלכה ג

תיפתר שנקבר שלא ברשות או שנקבר לשאלה. — צ"ל: או שנקבר לשעה.

קבר שהוא מזיק את הרבים מפנין אותו פינהו מקומו טמא. — בתוה"א לרמב"ן שער הקבורה העתיק בשם ירושלמי "פינהו מקומו טהור" וכנוסח הבבלי בסנהדרין מ"ז ב'.

מפנין אותו בעשוי כמין גם כו'. — צ"ל: מפנין אותו בעשוי כמין היא (פי' משתי רוחות זו כנגד זו מוכח בתוספתא ב"ב פ"א ומסכת שמחות פי"ד וע' למטה) מ"ד אין מפנין בעשוי כמין גם (פי' דבזמן שהעיר מקפת את הקבר משתי רוחות זו כנגד זו והרבים הולכים ושבים מרוח זו לרוח שכנגדה יש לחוש שהעוברים יאהילו על הקבר בשוגג כמו בלילה, אבל כשהעיר מקפת את הקבר כמין גם אין לחוש לזה שבלילה ילכו העוברים מרוח זו לרוח אחרת דרך העיר עצמה או סמוך לה במקום הידוע שאין בו הקבר ולא ירחיקו מן העיר לילך למקום הקבר. ואם העיר מקפת את הקבר משלש רוחות אף שהעוברים יכולין לילך מרוח הימנית לרוח שכנגדה דרך הרוח האמצעית של עיר עצמה או סמוכה לה מ"מ יקרה לפעמים אנשים יחפזון ולא ירצו להקיף את כל העיר ולהרבות עליהן את הדרך וילכו מרוח זו לרוח שכנגדה ביושר ופעמים יאהילו על הקבר שבינתיים. והנה לשיטת הירושלמי מפנין באופן זה את הקבר אפי' אם הוא רחוק מכל רוח יותר משבעים אמה ושיריים, ולא כן שיטת התוספתא ב"ב שם דתניא התם קבר שהקיפתו העיר בין מד' רוחות בין מג' רוחות בין מב' רוחות זו כנגד זו רחוק יותר מחמשים אמה לכאן ומחמשים אמה לכאן אין מפנין אותו פחות מכאן מפנין אותו) כל הקברות כו' הנביא ר"ע אומר אף קבר המלך וקבר הנביא מתפנין אמרו לו והלא קברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה היו בירושלים כו' (כ"ה בתוספתא ב"ב שם).

תמן מלא המטה עומדת ברם הכא מלא מטה חוזרת כו'. — פי' מנהג זמנם היה לחצוב קברות בסלע והיו עושין חצר הקבר באמצע ופותחין לה שתי מערות או ארבע וכל מערה היתה מקורה (ע"ל סוה"ב ובבלי ב"ק נ' ב') וחצבו בתוכה כוכין מג' רוחות וכל כוך היה אורכו ד' אמות ורחבו אמה וגובהו שבעה טפחים ובכל רוח היו כמה כוכין כפי אורך ורוחב המערה, והחצר אורכה ורוחבה ע"פ רוב מארבע ועד שמונה אמות ולא היו פוחתין מד"א כדי שלא יטמא העומד בתוכה (ע' אהלות פט"ו מ"ח); וזה ששנינו בב"ב פ"ו מ"ח שהמקבל עושה את החצר שש על שש היינו מפני שהמקבל בסתם צריך לעשות חצר בינונית לא קטנה ולא גדולה ולפיכך שנינו כאן "מצא ג' אם יש בין זה לזה מד"א ועד שמונה ה"ז שכונת קברות" דחוששין שמא יש כאן שתי חצרות ובהן שלש מערות וג' מערות הן שכונת קברות ואפשר שיש סביבן עוד מערות וכוכין ולכך צריכין

לבדוק עוד עשרים אמה שש למערה בינונית וה' לחצר הקבר ועוד שש למערה שנייה שכנגדה בסוף החצר (כל זה למדתי מאליהו רבה אהלות פט"ז מ"ג ע"ש).
כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקין בשכונת קברות כו'. — ע' הגירסא בכלאים פ"ה ה"ב ומה שתקנתי ובארתי שם (עמ' 52).
ר' יוסי בשם ר' מיישא בר ירמיה עד ארבעים אמה כו'. — צ"ל: ר' יוסי בשם ר' מנשיא בר ירמיה (וכעין זה יש בבבלי ס"ה ב' ג"כ בשם ר' מנשיא בר ירמיה, וגם לא מצינו עוד במקום אחר לא בבבלי ולא בירושלמי שיזכירו לר' מיישא בר ירמיה וגם ביוחסין לא הביאו רק בסה"ד) עד ארבעים אמה ותני כן בדק עשרים אמה ומצא בודק עוד עשרים בדק עשרים ומצא אינו בודק עוד עשרים אית תניי תני בדק עשרים ומצא בודק עוד עשרים בדק עשרים ומצא בודק עוד עשרים (פי' שלעולם בודק והולך עד שיבדוק עשרים ולא ימצא) וטמא אותו כו'.

הלכה ה

אלא אפי' מת מחמת עמדה ראשונה פטור. — צ"ל: מחמת מכה הראשונה פטור (כ"ה בתוספתא ב"ק פ"ט).
מתניתא מסייעא לריב"ח עמדוהו למיתה וחיה כו'. — צ"ל: מתניתא מסייעא לרשב"ל עמדוהו למיתה וחיה מאימתי אומדין לו (פי' לשלם ה' דברים) משעה שיקל הדא אמרה חידוש מקרא הוא שיתן אין תימר אומר של טעות היתה ויתן משעה הראשונה מתניתא מסייעא לריב"ח אמדוהו למיתה וחיה מאימתי אומדין לו משעה שיכביד א"ר יוסי לית כאן משעה שיכביד אלא משעה הראשונה (וכעין זה תניא בתוספתא ב"ק פ"ט "משעה שהכהו") הדא אמרה אומד של טעות היתה אין תימר חידוש מקרא הוא שיתן ולא יתן עד שעה שיקל הכהו על ידו וצמתה כו' (ובשאר סוגיא זו למעלה ולמטה צ"ל כמו שהוא בסנהדרין פ"ט ה"ג ע"ש).

הלכה ו

מה הדין ביזרא דחיל מן הדין פרזלא כו'. — צ"ל: מה הדין סירא (כ"ה במדרש שמואל פ"ב וסירא הוא מלשון הנני שך דרכך בסירים דהיינו קוצים וע' ערוך ערך סרה) דחיל מן הדין פרזלא (פי' ואינו ירא מתלישה בידים שאין דרכו בתלישה מפני שהקוצים דוקרין בידים) אף הדין סערה דחיל מן הדין פרזלא (פי' וגם השער אין דרכן בתלישה מפני שמכאבת את הראש).